BÀI GIẢNG: RÈN KĨ NĂNG VIẾT
VĂN BẢN NGHỊ LUẬN PHÂN TÍCH TÁC PHẨM TRUYỆN
MÔN: NGỮ VĂN 12
GIÁO VIÊN: NGUYỄN THỊ HƯƠNG THỦY

MỤC TIÊU

✓ *Vận dụng kiến thức đã học về cách viết văn bản nghị luận phân tích tác phẩm truyện.*

MỘT SỐ DẠNG BÀI NGHỊ LUẬN VỀ TÁC PHẨM TIỂU THUYẾT, TRUYỆN NGẮN

- Phân tích, đánh giá nét đặc sắc về nội dung và nghệ thuật của tác phẩm
- Phân tích, đánh giá một số yếu tố của tác phẩm:
+ Cốt truyện
+ Nhân vật
+ Người kể chuyện
- So sánh tác phẩm tiểu thuyết hoặc tác phẩm truyện ngắn.

QUY TRÌNH VIẾT NGHỊ LUẬN VỀ TÁC PHẨM TIỂU THUYẾT, TRUYỆN NGẮN

*** Quy trình viết:** Phân tích đề -> Tìm ý, lập dàn ý -> Viết -> Chỉnh sửa, hoàn thiện.

PHÂN TÍCH BÀI VIẾT MẪU

Viết bài nghị luận (khoảng 600 chữ) phân tích, đánh giá truyện ngắn "Chảy đi sông ơi" (Nguyễn Huy Thiệp)

Chảy đi sông ơi

Tóm tắt bối cảnh: Tuổi thơ của nhân vật xưng tôi lớn lên ở bến đò Cốc. Ám ảnh nhất với chú bé là truyền thuyết về con trâu đen:"phi trên mặt nước như phi trên cạn", "nước dãi của nó tựa như trứng cá", "ai may mắn hớp được bọt ấy sẽ có sức lực phi thường, bơi lặn dưới nước giỏi như tôm cá". Với hi vọng được nhìn thấy con trâu đen, chú bé thường năn nỉ được đi cùng với những người đánh cá đêm nhưng phần lớn đều bị từ chối hoặc bị đuổi xuống giữa chừng.

Cũng có một lần tôi theo trọn vẹn buổi đánh cá đêm. Lúc ấy tôi ngồi thuyền của trùm Thịnh. Lão già chột mắt này rất nổi tiếng vì những câu chuyện rùng rợn trong cuộc đời mình. […]

Tôi hỏi trùm Thịnh:

– Bác ơi, thế chuyện trâu đen có thực hay không?

Trùm Thịnh bật cười, lão ngả người ra sau lái, tia sáng từ trong hốc con mắt lành nhay nháy:

– Tao đã đánh cá trên khúc sông này sáu chục năm trời. Tao thuộc từng lạch một… Chuyện con trâu đen chỉ là chuyện đồn nhảm nhí… Mày hãy tin tao, ở bến Cốc này thì chuyện giết người ăn cướp có thực, ngoại tình có thực, cờ bạc có thực, còn chuyện trâu đen là giả.

Tôi lén một tiếng thở dài. Con thuyền bồng bềnh trôi xuôi.

Lược 1 đoạn: Trùm Thịnh và những người đánh cá phát hiện ra luồng cá. Một cuộc giành giật diễn ra. Chú bé bị hất rơi xuống nước, chân cứng đờ. Chú hoảng sợ vì những người đánh cá có lệ không cứu những ai chết đuối…Chú ngất lịm đi và chìm xuống.

***

Khi tôi tỉnh dậy, tôi thấy mình nằm trên con đò ngang. Ngồi bên cạnh tôi là một phụ nữ khăn trùm kín mặt. Đôi mắt to đen nhìn tôi mừng rỡ. […]

– Chị cứu em à? - Tôi hỏi.

– Ừ… chị nghe thấy em kêu cứu

– Bọn đánh cá đêm ác lắm chị ạ - Tôi buồn rầu nói - Họ nghe thấy em kêu cứu mà cứ lờ đi….

– Đừng trách họ thế - Người phụ nữ an ủi tôi, giọng nói ngân nga như hát - có ai yêu thương họ đâu… Họ đói mà ngu muội lắm…(*)

Tôi ngạc nhiên nghe lời chị, chưa ai đi nói với tôi những điều như thế. […]

Thế là từ đấy tôi quen chị Thắm. Chị Thắm nhà trong bến Cốc. Nhà chị nghèo lắm. Suốt ngày ở trên con đò ngang, một tấm khăn vuông đen trùm kín mặt.

Có lần tôi hỏi chị Thắm về chuyện trâu đen. Chị bảo:

– Trâu đen có thực! Nó ở dưới nước. Khi nó lên bờ là nó mang cho người ta sức mạnh… Nhưng nhìn thấy nó, được nó ban điều kỳ diệu phải là người tốt.

Tôi tin lời chị. Lòng tôi vẫn hằng ấp ủ trông thấy điều kỳ diệu ấy.

***

Mùa hè năm ấy nhà tôi chuyển về thành phố. Thế là tôi xa bến Cốc, xa chị Thắm. Khi tôi ra đi, chị Thắm gọi tôi xuống đò cho ăn cháo cá… Tôi cũng không ngờ đó là bát cháo cá mòi cuối cùng tôi ăn trong thời trai trẻ. Một cuộc sống mới mở oà trước mặt tôi. Thành phố cũng bán cá mòi nhưng là thứ cá đã được ướp khô, rút ruột.

Tôi cũng chẳng biết tôi hoà cùng với nhịp sống thành phố từ khi nào nữa. Tôi lớn dần lên, hăm hở đuổi theo bao điều phù du. Kỷ niệm về mùa cá mòi và chuyện trâu đen trong thời thơ ấu của tôi phai nhạt dần đi.

[Năm ngoái, bỗng nhiên tôi có dịp trở về bến Cốc. Bây giờ tôi đã trưởng thành. Tôi làm công chức ở Sở, lấy vợ, đẻ một đàn con đông đúc. Cuộc sống trưởng giả no đủ bao bọc lấy tôi. Có lẽ tôi cũng chẳng có gì phàn nàn cuộc sống. Ước mơ tuổi trẻ nhường chỗ cho bao nhu cầu thiết thực.

Bến Cốc vẫn hệt như xưa. Cá mòi phơi trắng trên bờ. Bến đò rất ít những người qua lại. Cây gạo vẫn đứng cô đơn chốn cũ, màu hoa rực đỏ xao xuyến bồn chồn. Tôi bước xuống đò mà lòng bồi hồi khôn tả.

Trên đò, một bà cụ già đang ngồi tư lự. Tôi bước lại gần khẽ hỏi:

– Cụ ơi, chị Thắm lái đò còn ở đây không?

– Thắm ư?- Bà cụ thoáng nỗi ngạc nhiên. Tôi đứng lặng người khi nhận ra con đò cũ. Kỷ niệm ấu thơ bỗng vụt hiện về.

– Ông quen nhà Thắm ư ông? – Bà cụ hỏi tôi, giọng nói nghẹn ngào - Bao nhiêu năm nay chẳng hề có ai hỏi thăm nhà Thắm… Nhà Thắm chết đuối hai chục năm rồi!

Tôi oà lên khóc nức nở. Xung quanh sông nước nhoà đi. Bà cụ lái đò vẫn đang rầu rầu kể lể:

– Khốn nạn! nhà Thắm cứu được không biết bao người ở khúc sông này…Thế mà cuối cùng

nó lại chết đuối mà không ai cứu…

Bên sông lại vẳng tiếng hát thuở nào tê tái:

"Chảy đi sông ơi

Băn khoăn làm gì?

Rồi sông đãi hết

Anh hùng còn chi?…"

Tôi muốn gào lên chua xót. Tôi bỗng nhiên thấy cuộc sống hiện giờ của tôi vô nghĩa xiết bao. Con trâu đen, con trâu đen trong thời thơ ấu của tôi nay ở đâu rồi?

Bên sông có tiếng gọi đến là ráo riết:

– Đò ơi….ơi đò! Đò ơi! Ơi đò!

1 Phân tích đề

- Vấn đề nghị luận: nét đặc sắc về nội dung và nghệ thuật của truyện ngắn *Chảy đi sông ơi.*
- Dung lượng: khoảng 600 chữ

2 Tìm ý, lập dàn ý

*** Tìm ý:** Tìm ý bằng các câu hỏi

- Hệ thống hoá câu trả lời thành các luận điểm
- Giới thuyết chung:

+ Đặc điểm sáng tác của Nguyễn Huy Thiệp là gì?

+ Nội dung chính của truyện "Chảy đi sông ơi" là gì?

- Phân tích cốt truyện:

+ Tình huống truyện là gì?

+ Phản ánh vấn đề gì về cuộc sống con người

- Phân tích nhân vật:

+ Bản chất của nhân vật là gì?

+ Nhân vật đã ứng xử như thế nào?

- Phân tích người kể chuyện:

+ Người kể chuyện toàn tri hay hạn tri?

+ Điểm nìn trần thuật được đạt ở vị trí nào?

- Đánh giá: Truyện ngắn có những thành công nào về nội dung và nghệ thuật.

*** Lập dàn ý:**

- Giới thuyết chung: NHT thường mượn yếu tố kì ảo để phản ánh bản chất của đời sống; quan tâm đến chiều sâu đa diện, phức tạp của con người
- Phân tích cốt truyện: "tôi" đã được sự lương thiện của chị Thắm cứu rồi giữa dòng đời lạnh lẽo nhưng sau nhiều năm xa cách, "tôi" mới biết tin chị lại bị cuốn trôi theo dòng sông → Bi kịch của cái thiện và sự tha hóa của con người trong dòng chảy khắc nghiệt của cuộc đời.

- Phân tích nhân vật: Đứa trẻ hồn nhiên, tin vào sự kì diệu, được gieo hạt mầm của lòng nhân ái → Một công chức trưởng giả bị bào mòn bởi những nhu cầu thiết thực → Con người thức tỉnh: ý thức được sự vô tâm của mình, nhận ra sự vô nghĩa của cuộc sống thiếu vắng niềm tin vào điều kì diệu, mất kết nối với cái đẹp, cải thiện.
- Phân tích người kể chuyện: Người kể chuyện hạn tri → Khắc hoạ sự thay đổi của "tôi" trên hành trình trưởng thành
- Đánh giá:
+ Xây dựng tình huống truyện độc đáo
- Vận dụng tinh tế, khéo léo yếu tố kì ảo
- Khắc hoạ diễn biến nội tâm nhân vật

3 Viết

- Đảm bảo kết cấu ba phần: mở bài – thân bài – kết bài
- Diễn đạt: mạch lạc, tránh lỗi chính tả, lỗi dùng từ, lỗi ngữ pháp…
- Nên có sự sáng tạo.
- Bố cục: Mở bài – Thân bài – Kết bài tập trung vào vấn đề nghị luận
- Lí lẽ, dẫn chứng: Kết hợp nhuần nhuyễn các lí lẽ và dẫn chứng.
- Diễn đạt
+ Không mắc lỗi chính tả, lỗi ngữ pháp...
+ Có sử dụng phép liên kết
- Có tính sáng tạo

4 Chỉnh sửa, hoàn thiện

Phương diện đánh giá	Câu hỏi đánh giá	Gợi ý chỉnh sửa bài viết
Nội dung	1. Mở bài có giới thiệu được vấn đề nghị luận không?	- Có: dùng bút chì gạch chân ý đó. - Không: viết bổ sung.
	2. Thân bài có làm sáng tỏ các luận điểm trong dàn ý bằng lí lẽ và dẫn chứng thuyết phục không?	- Có: gạch chân/đánh dấu các luận điểm và li mẽ, dẫn chứng trong mỗi luận điểm. - Không: đánh dấu những lí lẽ, dẫn chứng cần. Bổ sung hoặc chưa phù hợp để chỉnh sửa.
	2.1. Có giới thuyết khái quát về tác giả và tác phẩm không?	- Có: gạch chân những ý phản biện đó. - Không: viết bổ sung.
	2.2. Có xây dựng được hệ thống luận điểm sáng rõ, mạch lạc không (cốt truyện, nhân vật, người kể chuyện)?	- Có: gạch chân những biện pháp đó. - Không: viết bổ sung.
	2.3. Có lựa chọn và phân tích được những dẫn chứng phù hợp không?	- Có: gạch chân ý đó. - Không! viết bổ sung.
	3. Kết bài có khái quát được nội dung của bài viết không?	- Có: gạch chân những lí do đó. - Không: viết bổ sung.

Hình thức	- Diễn đạt có mạch lạc, sáng rõ không?	- Có: chia sẻ phương pháp diễn đạt hiệu quả với các bạn trong nhóm. - Không: sắp xếp lại trật tự ý, chỉnh sửa lại những câu còn tối nghĩa.
	- Có mắc lỗi dùng từ không?	- Có: xác định các lỗi dùng từ và cách sửa các lỗi đó. - Không: tiếp tục phát huy ở những bài viết sau.
	Có tính sáng tạo không?	- Có: gạch chân dưới những diễn đạt sáng tao - Không: bổ sung thêm (sử dụng biện pháp tu từ, hiện tượng phá vỡ quy tắc thông thường của ngôn ngữ)